

## ОГЛЯД

З серпня 2024 року Сумська область на півночі України зіткнулася зі зростаючою гуманітарною кризою. Конфлікт загострився після перетину кордону та вторгнення ЗСУ в сусідню Курську область в Росії, яке почалося того ж місяця. З тих пір зберігається стійкий високий рівень атак з боку Росії. Посилення нестабільності значною мірою обмежило доступ людей до основних та критичних послуг, таких як охорона здоров'я, захист, банківські послуги, зв'язок і транспорт, особливо в найбільш постраждалих від кризи районах, тобто в межах 20 км від кордону. Дедалі більше громад отримали накази про евакуацію (як правило, добровільну, але обов'язкову для дітей), і до кінця жовтня понад 38 500 осіб залишили небезпечні місця в Сумській області, більшість з яких евакуювалися з серпня. Водночас НУО зіткнулися з додатковими обмеженнями доступу й операційними ускладненнями під час реагування на наслідки кризи.

Очікується, що протягом наступних шести місяців ситуація в Сумській області ще більше погіршиться, оскільки бойові дії в Курській області та напади на Сумську область продовжуються. Постійна інтенсивність російських атак у Сумській області (як і в інших місцях, зокрема, у прифронтових областях) – почасти через можливості ВПК Росії та рівні постачання ракет і снарядів – ймовірно, залишиться подібною до нинішньої, але наслідки таких атак погіршаться через прогалини в обороні України. Сумський та Шосткинський райони, які вже найбільше постраждали від повітряних атак, ймовірно, і надалі будуть піддаватися найбільшому ризику продовження атак та зазнавати пошкоджень.

Постійні напади з боку Росії, в тому числі на цивільну інфраструктуру, продовжуватимуть сприяти зближенню гуманітарних потреб, таких як житло, охорона здоров'я, засоби існування та захист. Сумська область також стикається з серйозною шкодою для своєї енергетичної інфраструктури, що погіршилася з ескалацією з серпня 2024 року. Продовження атак на енергетичну інфраструктуру протягом зими, ймовірно, призведе до незапланованих відключень електроенергії, погіршуючи наслідки вже існуючих дефіцитів енергії в холодну пору року та серйозно порушуючи доступ до основних послуг, таких як послуги опалення, які залежать від безперебійного електропостачання. Відсутність спроможності органів влади

реагувати на ситуацію в Сумській області ще більше сприятиме розширенню тривалих гуманітарних прогалин, особливо якщо зимові погодні умови та незахищеність порушуватимуть доступ рятувальників до постраждалих районів. Через нездатність задовольнити свої потреби в інших місцях, переміщені особи ризикують повернутися до своїх домівок, часто в небезпечні місця, на які поширюються накази про евакуацію.

## ПРО ЦЕЙ ЗВІТ

### Мета

Метою цього звіту є пояснення поточного та очікуваного перебігу конфлікту та гуманітарних подій у Сумській області. Після перетину кордону та початку вторгнення ЗСУ в Курську область Росії в серпні 2024 року напади Росії на Сумську область посилилися, що призвело до погіршення загального контексту області. Цей звіт має на меті висвітлити підтримку, необхідну для реагування на кризу, та посилити плани готовності для пом'якшення наслідків очікуваного подальшого погіршення безпеки та гуманітарної ситуації протягом наступних шести місяців.

### Методологія

Цей звіт базується на огляді вторинних даних із доповненням дев'ятьма інтерв'ю з відповідними представниками двох гуманітарних кластерів, трьох національних НУО (ННУО) та чотирьох міжнародних НУО. В ньому використовується методологія попереднього аналізу ACAPS для опису потенційних подій у Сумській області протягом наступних шести місяців. Очікувані гуманітарні наслідки ґрунтуються на поточних даних та контекстних знаннях.

### Обмеження

Цей звіт не є вичерпним і не описує всі поточні й очікувані події та наслідки. Передбачуваний аналіз не обов'язково має здійснитися, оскільки нові та непередбачувані фактори можуть змінити розвиток ситуації. Інформація про вплив кризи, особливо в районах в межах 20 км від кордону, обмежена. Відсутність

загальнодоступних даних про населення та конфлікт також обмежує триангуляцію та аналіз. Тим не менш, у звіті зібрано достатньо інформації щодо впливу конфлікту на постраждалі громади з вторинних джерел та інтерв'ю з ключовими інформаторами.

## ОГЛЯД КРИЗИ

Сумська область зазнала загального збільшення атак протягом 2024 року, а сплеск у серпні був найвищим рівнем активності конфлікту в області з 2022 року (KII 23.10.2024; KII 24.10.2024 a; KII 24.10.2024 c; KII 29.10.2024; KII 30.10.2024 b; KII 05.11.2024; Суспільне 02.11.2024; ACLED станом на 07.11.2024). Нинішня ескалація розпочалася після вторгнення українських сил у Курську область Росії 6 серпня та після ранішого збільшення повітряних атак у березні та травні 2024 року (Live UA Map станом на 15.11.2024; ISW15.08.2022; TKI02.09.2024). У березні російські авіаудари по Сумській області посилилися після обмежених рейдів у Курську та Белгородську області Росії, імовірно, проукраїнськими російськими групами, що діють із Сумської області (KII 29.10.2024; AJ15.03.2024; Радіо Свобода12.03.2024). Аналогічні російські авіаудари по Сумській області відбулися після подальших рейдів цих груп через кордон наприкінці травня (BBC 25.05.2023; KP 09.06.2023; ACLED станом на 22.10.2024).

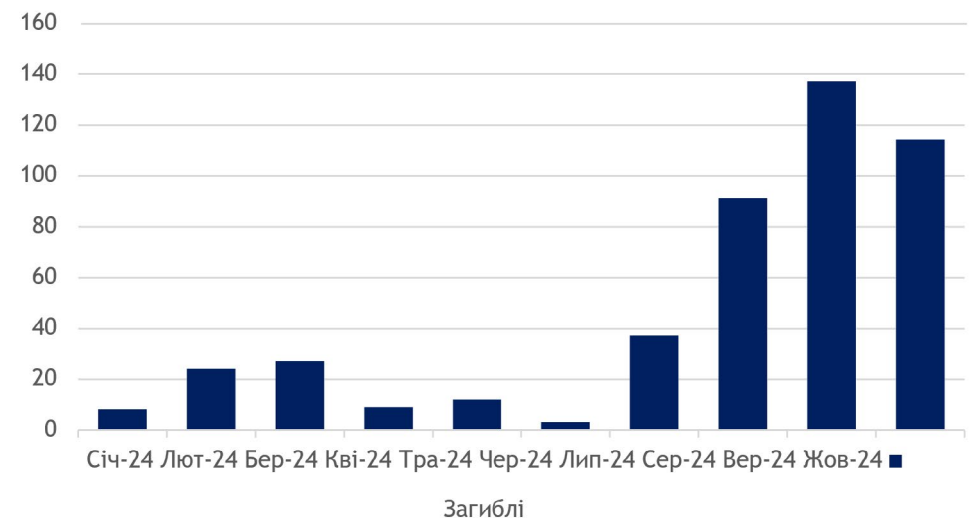
Однією з цілей українських військових у серпневому Курському вторгненні було відведення російських військ з інших прифронтових районів України, як-от Донецька область, але цей план не спрацював (The Telegraph 08.08.2024; ISW 15.08.2022; РБК 05.09.2024; Українська правда 24.08.2024; РБК 19.11.2024 та 06.09.2024). Загалом конфлікт на Курщині зберігається протягом листопада - початку грудня (LIGA 11.11.2024; ISW 15.08.2022; та 04.12.2024). Основними цілями російських військових є як лінії зв'язку українських військових, так і цивільна інфраструктура в Сумській області в цілому, включаючи енергетичну інфраструктуру, що спричинило значну шкоду та втрати (KII 29.10.2024).

Слід зазначити, що показник у 137 загиблих цивільних осіб, зафіксований у Сумській області у вересні, став найвищим за місяць в області з початку повномасштабного російського вторгнення у 2022 році. За три місяці з серпня по жовтень кількість загиблих також збільшилася більш ніж удвічі порівняно з першими сімома місяцями 2024 року. Це включає в себе збільшення кількості жертв у березневих та травневих ескалаціях (ACLED станом на 07.11.2024; KP 09.06.2024; Радіо Свобода 12.03.2024; KII 29.10.2024; BBC 25.05.2023).

До кінця жовтня російські авіаудари по Сумській області були на 65% інтенсивнішими порівняно з липнем, місяцем, що передував вторгненню на Курщину. Місця, які найбільше постраждали від авіаударів з серпня, в основному знаходяться в 20-кілометровій зоні від кордону з Росією, включаючи Білопільську та Краснопільську громади в Сумському районі, Великописарівську громаду в Охтирському районі та Есманську громаду в Шосткинському районі (KII 29.10.2024; ACLED станом на 07.11.2024).

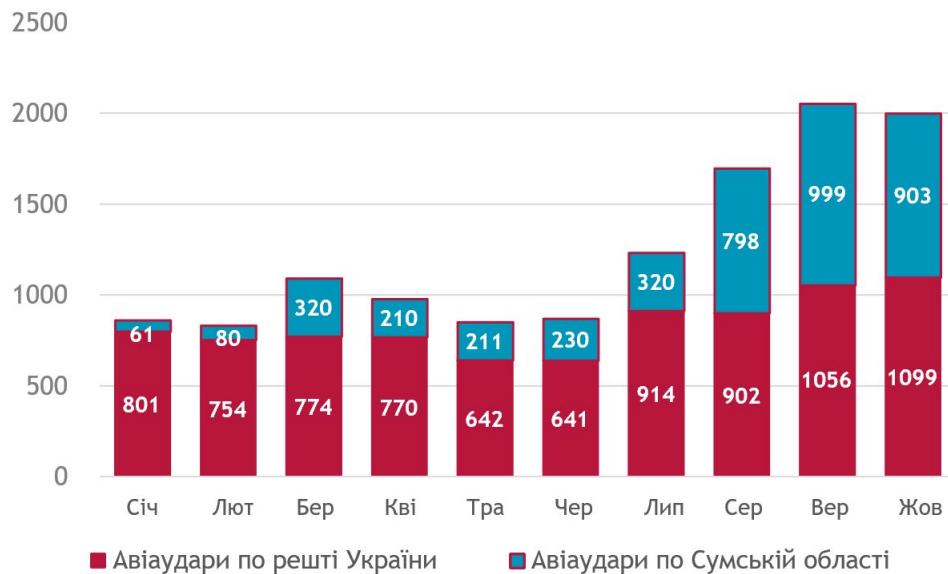
На графіку 2 можна побачити, що з серпня кількість обстрілів у Сумській області не тільки збільшилася, але й з цього моменту Сумська область стала однією з областей, яка зазнає майже більшості російських авіаударів по всій країні (ACLED станом на 07.11.2024). Також посилилися артобстріли Сумської області, особливо в 20-кілометровій зоні від кордону з Росією, з помітною концентрацією в районах за 5 км від кордону (UNN 24.10.2024; TKI 02.09.2024; Health Cluster 08.10.2024; ACLED станом на 07.11.2024; KII 23.10.2024; KII 24.10.2024 a; KII 24.10.2024 c; KII 29.10.2024; KII 30.10.2024 b; KII 05.11.2024).

## Графік 1. Смертельні випадки в Сумській області за січень-жовтень 2024 року



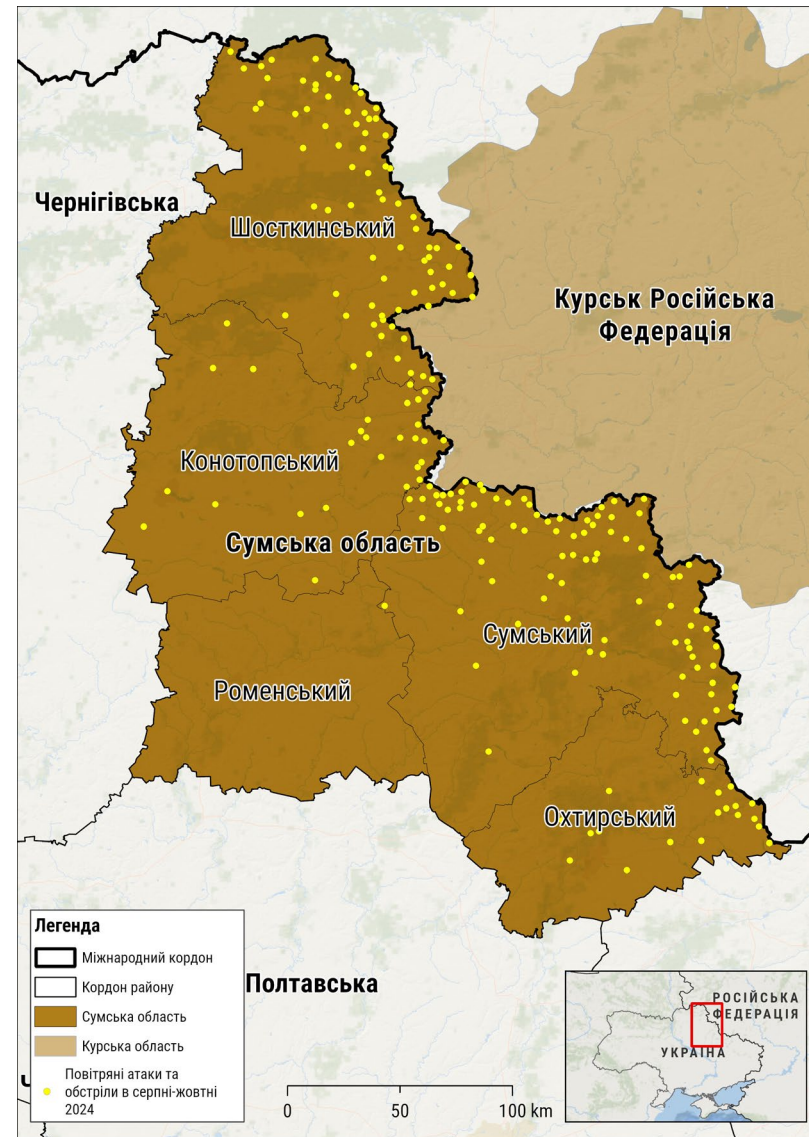
Джерело: ACAPS з використанням даних ACLED (станом на 07.11.2024)

Графік 2. Авіаудари по Сумській області та решті України у січні-жовтні 2024 року



Джерело: ACAPS з використанням даних ACLED (станом на 07.11.2024)

Карта 1. Авіа- та артилерійські обстріли Сумської області у серпні-жовтні 2024 року



Джерело: ACAPS з використанням даних ACLED (станом на 07.11.2024)

Примітка: кожна жовта крапка представляє повітряну атаку або обстріл за місцем розташування. Для інтерактивного перегляду, будь ласка, перегляньте карту ACLED в реальному часі.

## ВПЛИВ КРИЗИ

Хоча щоденні обстріли всього кордону Сумщини тривають з 2022 року, загальне збільшення повітряних атак у 2024 році, особливо з серпня, ще більше підірвало безпеку в найбільш постраждалих громадах, насамперед у районах вздовж кордону з Росією (ТКІ 06.01.2024; ACLED станом на 07.11.2024; Радіо Свобода 16.12.2023). Повітряні тривоги, які, як правило, є загальними для всієї області, можуть тривати в Сумській області до 20 годин на добу, оскільки повітряні атаки наражають на небезпеку всю область, а не лише місця, які в кінцевому підсумку його зазнають (Village 06.09.2024; КІІ 24.10.2024 b; КІІ 30.10.2024 а). Тривалі та часті повітряні тривоги впливають на психічне здоров'я, повсякденне життя та робочі процеси. Люди по всій області стикаються з двома шкідливими альтернативами: або ризикують своїм життям заради засобів існування, або прямують до укриттів, але зазнають непрямих втрат (КІІ 30.10.2024 а; КІІ 24.10.2024 b). Наприклад, перерви в змішуванні тіста та нагріванні печі порушують процес випікання хліба для пекарень (КІІ 30.10.2024 а).

### Вплив на прикордонні території (0-5 км)

Небезпека та обмеження гуманітарного доступу по всій Сумській області є найбільш серйозними в 5-кілометровій зоні прикордоння (території між 0-5 км від кордону з Росією) через обстріли з території Росії вздовж загального кордону протяжністю 564 км з 2022 року (Суспільне 01.03.2024; ACLED станом на 07.11.2024). З початку Курської операції у серпні 2024 року військова адміністрація Сумської області заблокувала гуманітарний доступ до 5-кілометрової зони (КІІ 23.10.2024). До серпня деякі гуманітарні організації, переважно міжнародні, уникали цієї зони відповідно до внутрішніх протоколів безпеки через обстріли (КІІ 23.10.2024; КІІ 24.10.2024 а; КІІ 24.10.2024 b; КІІ 24.10.2024 c; КІІ 29.10.2024). Але оскільки гуманітарних працівників більше не допускають до 5-кілометрової зони, лише органи влади можуть надавати допомогу в натуральній формі, наприклад, дрова. У той же час, небезпечні умови обмежують такі поставки тим, що є найбільш важливими та рятівними (КІІ 23.10.2024; КІІ 24.10.2024 а; КІІ 24.10.2024 б; Громадське радіо 21.10.2024). Небезпека у 5-кілометровій зоні прикордоння також перешкоджає, наприклад, ремонту енергосистеми в деяких районах, залишаючи людей без доступу до електрики. Сюди входять такі інциденти, як прямі напади на енергетиків із використанням безпілотників, напади російських диверсійних груп та обстріли, що призвели до загибелі та травм (КІІ 30.10.2024 а; Громадське радіо 21.10.2024; Суспільне 09.03.2024 та 02.02.2024; Радіо Свобода 10.04.2024).

На цій території майже не залишилося послуг (КІІ 05.11.2024). Через смертельні випадки, пов'язані з небезпекою, обласна влада заборонила цивільні перевезення в 5-кілометровій зоні з лютого 2024 року (Укрінформ 03.02.2024; УНІАН 20.07.2024).

Лише дуже незначна кількість основних служб (як приватних, так і державних) продовжують працювати через високу небезпеку та через те, що більшість працівників та мешканців виїхали до безпечніших районів (КІІ 05.11.2024; Громадське радіо 21.10.2024).

5-кілометрова зона сильно знелюднена, а люди, що залишилися, розкидані по всій цій території (Громадське радіо 21.10.2024). 10 липня 2023 року посилення обстрілів спонукало уряд України видати наказ про евакуацію всіх людей, які проживають в межах 5 км від міжнародного кордону з Росією, хоча люди залишаються в цих районах, незважаючи на накази (Уряд 10.07.2023; УНІАН 20.07.2023). Для отримання додаткової інформації див. інформацію нижче.

### Вплив на прикордонні території (0-20 км)

Небезпека та обмеження гуманітарного доступу в цих районах посилюються після вторгнення в Курську область у серпні 2024 року, а місця, розташовані глибше 5-кілометрової прикордонної зони, стали більш небезпечними через посилення авіаударів. З тих пір гуманітарним працівникам необхідно подати заявку на отримання дозволу на доступ від органів влади Сумської області, щоб дістатися людей, які потребують допомоги, в межах 20 км від кордону з Росією. Проте для деяких організацій внутрішні протоколи безпеки обмежують їх діяльність у цих районах (КІІ 23.10.2024; Сумська обласна військова адміністрація 17.08.2024). Зв'язок і доступ до Інтернету також надзвичайно обмежені або недоступні в районах з найвищим ризиком в зоні 0-20 км через небезпеку (КІІ 23.10.2024; КІІ 24.10.2024 c; КІІ 05.11.2024). Ці обмеження ускладнюють гуманітарні операції та управління ризиками.

Деякі міжнародні НУО співпрацюють з національними НУО, щоб опосередковано надати допомогу людям в цій зоні, які її потребують (КІІ 23.10.2024). Однак не всі ННУО, що працюють там, також беруть на себе ці ризики; наприклад, одна ННУО зазначила, що вони не в'їжджали на територію в межах 15 км від кордону, щоб уникнути подальших ризиків (КІІ 29.10.2024). Державні рятувальники в основному надають допомогу під час евакуації з небезпечних районів за підтримки деяких ННУО та волонтерів (Сумська обласна військова адміністрація 14.10.2024; Суспільне 12.09.2024). Місцеві ННУО й органи державної влади в основному забезпечують доставку гуманітарної допомоги та евакуацію з постраждалих громад, зокрема Білопільської, Краснопільської (Сумський район), Есманської, Глухівської та Шосткінської (Шосткинський район) громад (КІІ 26.09.2024).

Загальні гуманітарні потреби людей, які проживають в прикордонній зоні 0-20 км, включають продукти харчування, засоби санітарії та гігієни, охорону здоров'я, житло, захист, нефінансові установи, грошову допомогу, допомогу в натуральній

формі для підготовки до зими та забезпечення засобів до існування, таких як сільськогосподарські ресурси (УКГП 31.08.2024; ТКІ 31.05.2024; Громадське радіо 21.10.2024; REACH 09.10.2024 а та 09.10.2024 б; КІІ 23.10.2024; КІІ 24.10.2024 а; КІІ 30.10.2024б; КІІ 05.11.2024). Грошова допомога залишається переважним способом надання гуманітарної допомоги для більшості одержувачів, зокрема у Великописарівській (Охтирський район) та Білопільській (Сумський район) громадах, що межують з Росією. Грошова допомога необхідна для придбання товарів, не включених до розподілу продовольчої та гігієнічної допомоги, для оплати рахунків, а також для придбання ліків, одягу, ремонтних матеріалів і дров (REACH та ін. 10.09.2024 а та 10.09.2024 б). Однак обмеження послуг обмежує й доступ до грошових коштів, як пояснюється в наступному абзаці, що ще більше загострює перевагу грошової допомоги.

Послуги певною мірою доступні, але загалом обмежені. Оскільки наслідки ескалації в 20-кілометровій зоні зросли, доступ до основних послуг зменшився. Наприклад, закриття відділень поштового зв'язку в районах Білопільської громади Сумського району особливо вплинуло на літніх людей, у тому числі з проблемами мобільності й інвалідністю, які зазвичай отримують пенсії готівкою поштою (КІІ 05.11.2024; ТКІ 31.05.2024). Відсутність діючих банкоматів або банків у деяких районах ще більше обмежує доступ до готівки (REACH та ін. 10.09.2024 а та 10.09.2024 б). Села в зоні 0-20 км також мають обмежений доступ до газу, електрики та навіть водопостачання в деяких сильно постраждалих громадах у районах найвищого ризику вздовж кордону (КІІ 23.10.2024; КІІ 30.10.2024 а). Небезпека в цих районах обмежує доступ до таких послуг, як-от транспорт, зв'язок і доступ до Інтернету, що відлучає віддалені постраждалі села від районних та громадських центрів, де вони можуть отримати доступ до інших основних послуг (КІІ 23.10.2024; КІІ 24.10.2024 с; КІІ 05.11.2024). Деякі місця, такі як Великописарівська громада в Охтирському районі, вже стикалися з серйозними обмеженнями доступу до ринків та основних товарів навіть до погіршення стану з серпня 2024 року через небезпеку (МОН 07.05.2024). У цій зоні також сильно пошкоджена енергетична інфраструктура (КІІ 23.10.2024).

Постійний високий рівень небезпеки призвів до того, що органи охорони здоров'я перемістили деякі заклади охорони здоров'я в більш безпечні місця, що призвело до прогалин у доступності медичних послуг. Як наслідок, існує значна потреба в медицині та охороні здоров'я, включаючи машини швидкої допомоги, а мобільні служби соціального захисту є недостатніми (КІІ 24.10.2024 а; КІІ 30.10.2024 б; КІІ 05.11.2024; УКГП 31.08.2024). Переміщення державних служб соціального захисту з цих районів підвищеного ризику призвело до прогалин у захисті, оскільки транспортування є дорогим та ускладненим через небезпеку (КІІ 05.11.2024).

Загальна кількість населення, що залишилася в зоні 0-20 км, недоступна в цьому аналізі. Останні дані, доступні на кінець жовтня 2024 року, свідчать про

те, що близько 20 000 осіб залишаються в громадах, які підлягають евакуації, розкидані по 20-кілометровій зоні (Інтерфакс 28.10.2024). З серпня розпорядження про евакуацію в Сумській області були видані ще більшій кількості громад, включаючи обов'язкову евакуацію дітей зі 153 громад у Шосткинському та Сумському районах та рекомендовану евакуацію дітей в інших громадах. Загалом до кінця жовтня із зони 0-20 км було евакуйовано 38 500 осіб (87% від усіх осіб, на яких поширювалися розпорядження про евакуацію) (КІІ 05.11.2024; Сумська обласна військова адміністрація 28.10.2024). Хоча ця цифра включає всіх евакуйованих з моменту отримання перших наказів про евакуацію для 5-кілометрової зони в 2023 році, більшість евакуацій відбулася починаючи з серпня 2024 року (Уряд України 10.07.2023; УНІАН 20.07.2023; Бабель 13.10.2024). Наприклад, наприкінці серпня евакуювали 21 000 осіб, порівняно з менше 3 700 осіб, які евакуювалися до кінця 2023 року (з 12 690 осіб, що підлягали евакуації того року) (ZN 21.08.2024; ТСН 24.12.2023).

### Інформаційна прогалина: люди, що залишаються в зоні 0-20 км

До наказу про евакуацію в липні 2023 року в 5-кілометровій зоні перебувало 20 000 осіб (УНІАН 20.07.2024). Відтоді та з серпня 2024 року через відсутність загальнодоступних даних і консолідованих джерел інформації загальна кількість людей, що залишаються в цій зоні, залишається невідомою. Виходячи з інформації, яка є загальнодоступною, зрозуміло, що деякі люди вирішили залишитися в 5-кілометровій зоні, незважаючи на небезпеку, заблокований гуманітарний доступ і надзвичайно обмежені послуги, описані в аналізі вище. Загальнодоступні дані про населення для зони 5-20 км також розрізнені та не розподілені відповідно до наказів про евакуацію. Тим не менш, для цілей цього аналізу у звіті зібрано достатньо інформації щодо впливу конфлікту на постраждалі громади з вторинних джерел та інтерв'ю з ключовими інформаторами.

Незважаючи на триваючу небезпеку, деякі люди відмовляються евакуюватися. З 2023 року деякі громади стали майже або повністю порожніми внаслідок небезпеки (Суспільне 15.02.2024 та 15.10.2024). Подібно до аналогічних тенденцій в інших областях, основні групи, які, як правило, залишаються, включають літніх людей, тих, хто піклується про літніх

людей, людей з проблемами мобільності та людей з обмеженими можливостями (CARE 30.09.2024; HelpAge 05.09.2024; Громадське радіо 21.10.2024; КІІ 23.10.2024; КІІ 24.10.2024 с; КІІ 30.10.2024 б; КІІ 30.10.2024 а; КІІ 05.11.2024). Ті, хто не виїжджає, як правило, залишаються до тих пір поки їхнє житло вціліло (Громадське радіо 21.10.2024). З огляду на обмеженість основних послуг, таких як охорона здоров'я, залишатися в цих районах означає для цієї групи наражатися на окремий від атак додатковий ризик.



Рятувальна евакуація в Сумській області також є складнішою, ніж своєчасна евакуація, оскільки літні люди, особливо ті, хто має проблеми з мобільністю, потребують більше ресурсів і врахування ризиків для порятунку з зон високого ризику після того, як їхнє житло занадто пошкоджене або зруйноване (Суспільне 04.10.2024). Евакуація з сільської місцевості в Сумській області також є складною, оскільки люди відмовляються виїжджати без худоби (КІІ 24.10.2024 б; КІІ 30.10.2024 а; КІІ 30.10.2024 б; КІІ 29.10.2024; КІІ 05.11.2024; ТКІ 31.05.2024). Для деяких людей основною причиною переїзду є не безпека, а холодні погодні умови, від яких вони не можуть захиститися через пошкоджені будинки (Суспільне 01.12.2024; КІІ 05.11.2024). Деякі діти також залишаються у вкрай небезпечній 5-кілометровій зоні, яка підлягає обов'язковій евакуації в Сумській області, оскільки їхні батьки (або законні опікуни) утримують їх. І хоча недотримання обов'язкової евакуації дітей є незаконним, органи влади не володіють даними щодо точної кількості тих, хто залишається, а відвідувати кожен будинок для перевірки занадто ризиковано (КІІ 24.10.2024 а; КІІ 24.10.2024 б). Для дітей, включаючи дітей з обмеженими можливостями, які залишаються в небезпечних районах, що підлягають обов'язковій евакуації, не задовольняються їхні потреби в захисті, оскільки безпека не дає державним службам реагування дістатися їх, а інформація про їхні місця знаходження обмежена (КІІ 24/10/2024 а; КІІ 24/10/2024 б).

### Вплив за межами прикордонних районів

Обмеження гуманітарного доступу також існують у районах, розташованих далі 20-кілометрової зони. Гуманітарні організації, як правило, створюють головні офіси в місті Суми, адміністративному центрі Сумської області, але сільський характер області та її великий і витягнутий розмір (23 800 км<sup>2</sup>) ускладнюють доступ до певних районів через тривалий час проїзду (КІІ 23.10.2024). Це означає, що охоплення нужденних людей по всій Сумській області неможливе без створення офісів у відповідному районі області, а не лише у місті Суми (дані Департаменту міжнародного співробітництва та економічного розвитку від 03.11.2024; КІІ 23.10.2024; КІІ 24.10.2024 с; Health Cluster 29.10.2024). Крім того, негативні наслідки війни з 2022 року, такі як переміщення та мобілізація, погіршили депопуляцію в Сумській області, що призвело до нестачі робочої сили, в тому числі в НУО (КІІ 23.10.2024; КІІ 24.10.2024 с; КІІ 24.10.2024 д; КІІ 05.11.2024; MOM 04.09.2024; Корнус та ін. 2022).

Послуги менш обмежені, але перенавантажені через підвищену безпеку та вже існуючі проблеми, що ускладнюються наслідками конфлікту, як-от переміщення та пошкодження з 2022 року. Підвищений ризик атак із серпня 2024 року призвів до планового переміщення державних закладів соціального захисту в районах у межах 50 км від кордону в більш безпечні місця в межах Сумської області; потенційним

місцем переміщення є Роменський район (КІІ 24.10.2024 а; КІІ 30.10.2024 б). Депопуляція в Сумській області також становила проблему до повномасштабного вторгнення (КІІ 24.10.2024; Корнус та ін. 2022; MOM 04.09.2024). Наприклад, у віддалених сільських районах деякі села недостатньо великі, щоб підтримувати постійну присутність постачальників основних послуг, а послуги мобільного зв'язку слабо розповсюджені або доступні лише тоді, коли й якщо влада громади їх організовує (КІІ 24.10.2024 д).

Відсутність механізмів допомоги щодо засобів до існування, таких як переселення ферм, евакуація худоби, розмінування та податкові пільги, негативно вплинула на фермерів, зважаючи на сільськогосподарський профіль області (КІІ 24.10.2024 а; КІІ 24.10.2024 б; КІІ 05.11.2024; Департамент міжнародного співробітництва та економічного розвитку станом на 03.11.2024). Необхідна допомога в натуральній формі для евакуації худоби, особливо з прикордоння в зоні 20 кілометрів від кордону (КІІ 24.10.2024 а).

Молодь у Сумській області також належить до груп особливо вразливих до проблем психічного здоров'я, враховуючи їхній вік та ізоляцію, спричинену безпекою (онлайн-освіта та переміщення), а також зменшення психологічної допомоги та відсутність психосоціальних заходів, орієнтованих на підлітків (КІІ 05.11.2024; Гото та ін. 01.05.2024; ЮНІСЕФ 08.04.2024). Існують і випадки розлучення сімей, що посилює тиск на переважані державні служби захисту дітей, оскільки деякі батьки відмовляються від обов'язкової евакуації дітей. Таким батькам видаються судові накази відповідно до статті 166 Кримінального кодексу України,

який притягує батьків до юридичної відповідальності, якщо вони навмисно наражають на небезпеку своїх дітей (КІІ 24.10.2024 б; Укрінформ 07.08.2024; Еспресо 07.08.2024; КМУ 09.03.2023).

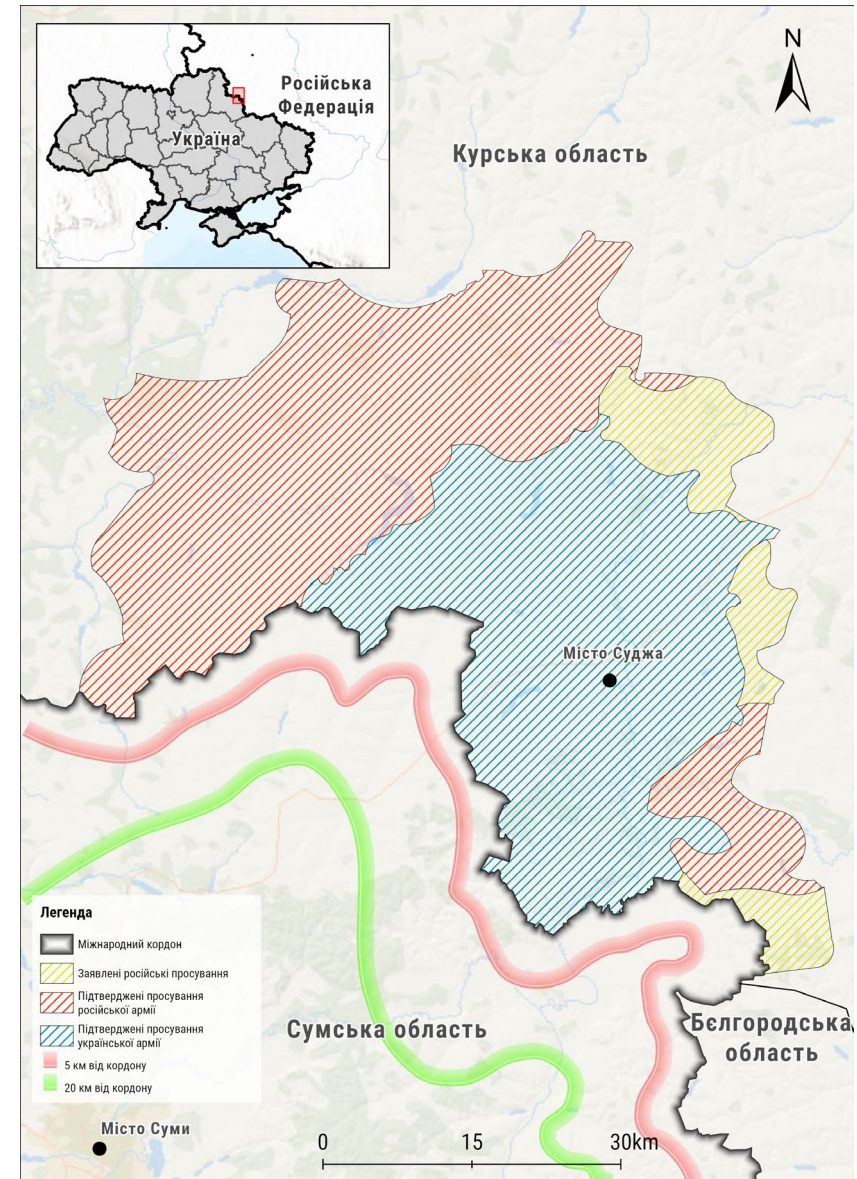
Обласна влада та гуманітарні організації здійснюють реагування, але мають обмежені можливості для достатнього покриття всіх потреб. З серпня 2024 року обласна влада відкрила три нові транзитні центри для переселенців у Конотопському, Шосткинському та Сумському районах, де люди можуть тимчасово перебувати та отримувати послуги, включаючи реєстрацію ВПО, харчування, непродовольчі товари, медичну допомогу, психологічну підтримку та ведення випадків, що надаються громадськими організаціями (Сумська обласна військова адміністрація 14.10.2024; УКГП 20.09.2024; КІІ 30.10.2024 б). Тим не менш, спроможностей часто недостатньо, а подальші потреби включають такі базові предмети, як додаткові продукти харчування, гігієнічні набори, меблі, постільна білизна, кухонне приладдя, зимовий одяг, обігрівачі та паливо (СССМ Cluster 18.09.2024; КІІ 30.10.2024 а). Наприкінці жовтня за оцінками підготовки до зими було встановлено, що 16 000 сімей у Сумській області як і раніше потребують дров, брикетів та компенсації газу, що становить 40% незадоволених потреб (КІІ 24.10.2024 а). Грошові кошти є кращим способом надання допомоги нужденним, яким необхідне паливо та опалювальне обладнання (КІІ

24.10.2024 а; КІІ 23.10.2024; КІІ 24.10.2024 с). Мікро, малий та середній бізнес, зокрема ті, хто переселився з прикордонних районів, також потребують економічного відновлення та підтримки через податкові пільги (КІІ 24.10.2024 с; КІІ 24.10.2024 б; КІІ 30.10.2024 а; КІІ 30.10.2024 б).

### Характер переміщення в Сумській області

Більшість переселенців на Сумщині вважають за краще залишатися в області. Станом на середину жовтня 2024 року 60% з 100 000 осіб, переміщених з 2022 року в Сумській області, були з цієї ж області (МОМ 01.11.2024). ВПО в Сумській області, як правило, переміщуються туди-сюди, щоб перевірити стан свого майна та худоби в межах зони 0-20 км з причин, які включають побоювання крадіжки (КІІ 23.10.2024; КІІ 24.10.2024 а; КІІ 30.10.2024 б; КІІ 05.11.2024; Суспільне 01.03.2024). Нестача доступних житлових приміщень по всій області та непосильна орендна плата впливають на добровільних та евакуйованих переселенців у межах області (КІІ 23.10.2024; КІІ 24.10.2024 б; КІІ 24.10.2024 с; КІІ 05.11.2024; СССР Cluster 01.11.2024). Відомі випадки проживання людей з інвалідністю у будинках, непридатних для проживання (USAID 15.08.2024; УКГП 08.08.2024; Суспільне 01.09.2024; Protection Cluster 23.10.2024). Як правило, добровільні переселенці та люди, переміщені після розпоряджень про евакуацію, які залишаються в межах Сумської області, зосереджені переважно в міських центрах Сумського та Роменського районів (КІІ 24.10.2024 б). Атаки на заклади охорони здоров'я та нестача медичного персоналу внаслідок переміщення й економічних питань також і надалі обмежуватимуть доступ до медичної допомоги, в тому числі підтримку на дому для людей з низькою мобільністю та людей похилого віку, спеціалізовану допомогу, реабілітацію та підтримку психічного здоров'я для різних груп населення (КІІ 05.11.2024; МОМ 11.11.2024; ZN.UA 13.08.2024; Суспільне 09.08.2024; ДІЯ 14.08.2018; Health Cluster 08.10.2024).

### Карта 2. Обмеження доступу в Сумській області та підконтрольність територій в Курській області



Джерела: ACAPS з використанням даних ISW (21.11.2024)

## ОЧІКУВАННЯ ЩОДО ПОДАЛЬШОЇ СИТУАЦІЇ

Протягом наступних шести місяців наслідки кризи та гуманітарні потреби в Сумській області, ймовірно, залишаться такими ж, як і з серпня 2024 року. Можна очікувати, що атаки на Сумську область продовжуватимуть спричиняти переміщення й евакуацію, особливо з 20-кілометрової зони. Напади на енергетичну інфраструктуру та холодні погодні умови посилять існуючі труднощі для найбільш постраждалих груп населення в зимовий період, а деякі гуманітарні потреби залишаться незадоволеними з огляду на постійні прогалини й обмеження у реагуванні.

Очікується, що активні бойові дії в Курській області, які активізувалися в листопаді, триватимуть протягом зимових місяців, про що свідчить підкріплення російських військ північнокорейськими військами (LIGA 11.11.2024; The Guardian 20.11.2024; ISW 12.11.2024). У листопаді міжнародні партнери дозволили ЗСУ використовувати поставлену ними зброю великої дальності в Курській області, що дає можливість українським військовим спробувати знищити військові цілі в Курській області, включаючи майданчик для запуску безпілотників Shahed, який використовується для атак на енергетичну інфраструктуру. Однак використання зброї дальнього радіусу дії по інших регіонах Росії залишається забороненим, і ЗСУ не зможуть ефективно націлюватися на виробництво, зберігання та пускові майданчики, у тому числі ті, що використовуються для атак на Сумську область (ISW 15.08.2022; Українська правда 28.05.2024; РБК 18.11.2024; Defense Express 10.10.2024). НВ 16.11.2024; РБК 18.11.2024; Defense Express 10.10.2024).

Незалежно від розвитку конфлікту в Курській області, пов'язані з ним напади на Сумську область триватимуть, що зробить 20-кілометрову зону ще більш небезпечною та ізольованою, одночасно ще більше дестабілюючи гуманітарну ситуацію в області. Росія зможе зберегти свій нинішній рівень військового потенціалу протягом значної частини 2025 року (AJ 30.09.2024). У той же час, російські сили спроможні щонайменше підтримувати поточний рівень авіаударів по Сумській області, включаючи цілеспрямовані атаки на енергетичну інфраструктуру (NBC 26.06.2024; Українська правда 28.05.2024; РБК 11.09.2024). Аналогічним чином, обстріли з території Росії по прикордонних районах Сумської області з 2022 року, швидше за все, продовжаться з аналогічною інтенсивністю (CNN 10.03.2024). Сумський та Шосткинський райони, які мають найдовший спільний кордон з Росією та зазнали найвищого рівня збитків від безперервних атак з 2022 року, ймовірно, і надалі найбільш страждатимуть від обстрілів, якщо враховувати поточні тенденції (ACLED станом на 07.11.2024; ACAPS станом на 28.10.2024).

Очікується, що атаки на енергетичну інфраструктуру, починаючи з 2022 року, також триватимуть незалежно від розвитку курського конфлікту. Атаки на енергетичну інфраструктуру по всій Сумській області зросли наприкінці вересня 2024 року і призвели до незапланованих відключень електроенергії, пов'язаних із пошкодженнями. Сумська область також входить до трійки найбільш постраждалих областей з точки зору пошкодження об'єктів централізованого тепlopостачання після Харківської та Київської (КІІ 29.10.2024; РБК 28.10.2024; REACH 18.09.2024). Міські локації Сумської області більше залежать від централізованого тепlopостачання, ніж в середньому по країні, що робить їх особливо вразливими до енергетичного дефіциту України, пов'язаного з пошкодженнями (ACAPS 13/09/2024).

Існує окремий ризик, що у випадку повного витіснення ЗСУ російськими силами з Курської області вони можуть використати цю динаміку для вторгнення в прилеглі прикордонні території Сумського району Сумської області через місто Суджа в Курську область, де зосереджені українські сили (NYT 10.11.2024). Такий сценарій є гіпотетичним, і його вплив обмежуватиметься деякими прикордонними районами в 5-кілометровій зоні в Сумському районі, які вже сильно знелюднені. Українська влада може видати додаткові накази про евакуацію заздалегідь.

## ОЧІКУВАНИЙ ВПЛИВ

Продовження повітряних атак та обстрілів протягом майбутньої зими збільшить обсяг і масштаби гуманітарних потреб у Сумській області. Поточне переміщення, особливо з 20-кілометрової зони, продовжуватиме спричиняти потреби в житлі в більш безпечних районах області. Відсутність житлових приміщень та доступного житла в області залишатиметься основною проблемою у задоволенні потреб у житлі та, разом із недостатньою підтримкою засобів до існування, може змусити людей повернутися до своїх домівок у небезпечних районах, що підлягають евакуації (КІІ 23.10.2024; КІІ 24.10.2024 b; КІІ 24.10.2024 c; КІІ 05.11.2024; CCCM Cluster 01.11.2024). Деякі люди переїхали з сільської місцевості, оскільки їхні пошкоджені будинки не придатні для проживання взимку. У найближчі місяці, коли погода стане теплішою, вони можуть повернутися до небезпечних районів, де вони здатні частково підтримувати себе сільськогосподарською діяльністю (Суспільне 01.12.2024).

Російські авіаудари також призведуть до подальших жертв, збільшення потреб щодо фізичного та психічного здоров'я, а надмірне навантаження на служби та відсутність доступної підтримки перешкожатимуть доступу людей до необхідної допомоги (КІІ 23.10.2024; КІІ 30.10.2024 b; КІІ 05.11.2024; Health Cluster 08.10.2024; ТКІ 16.04.2024; DW 28.09.2024; Бабель 31.10.2024). Атаки також призведуть до збільшення ризиків для безпеки через забруднення мінами та нерозірваними боєприпасами (ТЧХУ 12.10.2024;



Сумський інформаційний портал 27.11.2024) Надмірне навантаження на державні служби соціального захисту, такі як інституційний догляд за літніми людьми в Сумській області, ймовірно, призведе до незадоволення основних потреб, включаючи харчування (КІІ 24.10.2024 с; КІІ 05.11.2024; РБК 19.09.2024; LB 19.09.2024). Аналогічним чином серед груп, які постраждали від прогалин у соціальному захисті в області, будуть діти, які потребують невідкладної допомоги, але підлягають обов'язковій евакуації та розлучаються зі своїми законними опікунами (КІІ 24.10.2024 b).

Напади на енергетичну інфраструктуру, вірогідно, призведуть до незапланованих відключень електроенергії (аварійних відключень) разом із будь-якими запланованими відключеннями електроенергії (постійними відключеннями) протягом зими, що серйозно порушить доступ до основних потреб і посилить зимові потреби по всій області (КІІ 29.10.2024; КІІ 30.10.2024 b; ACAPS 13.09.2024; Суспільне 15.10.2024; REACH 19.06.2024; BBC 19.08.2024; Українська правда 29.08.2024). Відключення електроенергії призведе до порушення доступу до основних потреб, як-от опалення, яке залежить від електроенергії, води та комунікацій, що спричинить інші непрямі негативні впливи на охорону здоров'я, освіту, гуманітарні операції та загальний доступ до послуг (ACAPS 13.09.2024; ВООЗ 26.09.2024; РБК 12.11.2024). Нестача палива також, ймовірно, завадить деяким об'єктам централізованого теплопостачання в Сумській області задовольнити попит на опалення (REACH 18.09.2024).

Тривалі відключення електроенергії в холодну пору року на додачу до небезпеки можуть змусити деякі НУО переїхати, що збільшить існуючі прогалини в загальному гуманітарному доступі та обмеженості реагування, що згадуються в цьому аналізі (КІІ 24.10.2024 a; КІІ 24.10.2024 b; КІІ 30.10.2024 b). Сумська область та, зокрема, Сумський район, будуть одними з районів з найвищими пов'язаними з зимою ризиками, що виникають внаслідок поєднання суворих зимових умов (мінусових температур, що є найнижчими у країні, та снігових опадів протягом зими), високої кількості літніх людей і ВПО та пошкоджень енергетичної інфраструктури, а також обмеженої спроможності впоратися з проблемами, пов'язаними з зимою (ВООЗ 26.09.2024; REACH 19.06.2024 та 31.10.2024; ACAPS 13.09.2024).